

ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ

Απόδοση στην νεοελληνική
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Μία σύντομη εισαγωγή
στον τρόπο ζωής
των Πυθαγορείων

Απόδοση στην νεοελληνική
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ

Μία σύντομη εισαγωγή
στον τρόπο ζωής
των Πυθαγορείων

ESPEROS PARANORMAL
2012

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Πυθαγόρας, ο σημαντικότερος σοφός της αρχαιότητας, **δεν μας άφησε καμιά ιδιόχειρη παρακαταθήκη**. Με απλά λόγια δεν έγραψε τίποτε. Το όνομά του είναι περιβεβλημένο με μια ομίχλη του θρύλου του, αποδεικνύοντας έτσι τη δύναμη και την παραγωγικότητα του έργου του. Η διδασκαλία του Πυθαγόρα που γινόταν στη Σχολή του, το Ομακοεΐον, στον Κρότωνα της Ιταλίας, περιείχε διάφορες βαθμίδες μύησης, στη διάρκεια των οποίων οι μαθητές του, με αυστηρή πειθαρχία και αφού έπαιρναν όρκο σιωπής, άκουγαν πίσω από παραπέτασμα τον Πυθαγόρα, χωρίς να τον βλέπουν, και ακολουθούσαν πιστά τις ρήσεις του δασκάλου τους, σαν θεϊκά δόγματα: «Αυτός έφα» (αυτός το είπε) μας μεταφέρεται ότι έλεγαν. Επίσης έδιναν τον μέγιστο ιερό όρκο στην Τετρακτύνα.

Ολόκληρη η διδασκαλία του διατηρήθηκε ζωντανή για αιώνες και ο Ιεροκλής, ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος του 5ου μ.Χ. αιώνα, διασώζει αυτά τα υπομνήματα, τα Πυθαγόρεια παραγγέλματα, **τα Χρυσά του Έπη**.

Είναι μία συλλογή 71 στίχων που πιθανόν να έχουν συντεθεί από τους νεοπυθαγόρειους, αντικατοπτρίζουν όμως ολόκληρη την ηθική διδασκαλία του Πυθαγόρα.

Το κείμενο είναι αξιοθαύμαστο και διατηρείται αναλλοίωτο στις ημέρες μας. Θα μπορούσε κανείς να το χαρακτηρίσει σαν ένα «ευαγγέλιο», ακόμη και σύγχρονων πνευματιστών. Είναι ένα απόσταγμα της φιλοσοφίας των Πυθαγορείων με μεταφυσική διάσταση, που προτρέπει τον μύστη ως απώτερος σκοπός του εν ζωή να είναι το μέτρο και η Αρετή, ψυχή τε και σώματι, σε όλες τις εκφάνσεις του αγαθού. Και μετά θάνατον έρχεται η αθανασία της ψυχής.

Προσέξτε την «λεπτομέρεια». Δεν υπάρχουν ψυχές που δεν θα γνωρίσουν την αθανασία της ψυχής. Μπορεί να καθυστερήσει, μπορεί να αργήσει, αλλά θα έλθει. Όσο πιο πιστά τηρείς τις εντολές για ηθική και ενάρετη ζωή τόσο πιο γρήγορα θα έλθει και η αθανασία της ψυχής.

Τα Χρυσά Έπη του Πυθαγόρα, είναι 71 στίχοι όπως είπαμε, γραμμένοι σε δακτυλικό εξάμετρο, δηλαδή χρησιμοποιείται το ίδιο ποιητικό μέτρο που χρησιμοποιεί ο Όμηρος, καθώς και άλλοι φιλόσοφοι, όπως ο Εμπεδοκλής και ο Παρμενίδης. Παραθέτουν μία σύντομη εισαγωγή στον τρόπο ζωής των Πυθαγορείων. Είναι άγνωστο ποίος έγραψε τα Χρυσά Έπη. Σίγουρα είναι Πυθαγόρεια, αλλά δεν μπορούμε να δεχθούμε ότι τα έγραψε ο ίδιος ο Πυθαγόρας, αφού γνωρίζουμε, όπως είπαμε, ότι δεν άφησε κανένα γραπτό κείμενο. Απλά εντάσσονται στην παράδοση των Πυθαγορείων.

Αυτή τη θέση έχουν κρατήσει ο Ιάμβλιχος, ο Ιεροκλής, ο Πρόκλος και ο Σιμπλίκιος. Σύμφωνα με τον σχολιασμό του Ιεροκλέους, τα εν λόγω Έπη λέγονται "Χρυσά" για να επισημανθεί ότι "περιέχουν την τελειότατη στοιχειοθέτηση της φιλοσοφίας των Πυθαγορείων". Σύμφωνα με τον Ιεροκλή, ο χρυσός είναι μέταλλο καθαρότατο και ανώτερο από τα υπόλοιπα, διότι δεν οξειδώνεται, ενώ τα υπόλοιπα αλλοιώνονται, καθώς προσμειγνύονται με ξένα και γήινα συστατικά.

Το ποίημα το έχω χωρίσει σε δύο ενότητες. Η πρώτη, από τον 1^ο στίχο έως και τον μισό 49^ο στίχο, περιέχει απλές γνώμες και έχει χαρακτήρα προστακτικό. Η δεύτερη, από τον υπόλοιπο μισό 49^ο στίχο έως τον 71^ο και τελευταίο στίχο, περιέχει υποσχέσεις και υποδεικνύει τους έσχατους σκοπούς. Συνεπώς, σύμφωνα με τη δομή

του ποιήματος, μπορούμε να πούμε ότι μας λέει ότι αν κάνουμε αυτό που μας προτρέπει στο πρώτο μέρος, τότε θα έχουμε τα πλεονεκτήματα που μας υπόσχεται στο δεύτερο.

Το βασικό θέμα των Χρυσών Επών, είναι η βαθιά γνώση. Στην πρώτη ενότητα την συναντάμε σε επίπεδο ηθικό, ενώ στη δεύτερη σε επίπεδο μεταφυσικό. Όταν κάποιος κατορθώσει να αποκτήσει τη βαθιά γνώση, η ηθική και η μεταφυσική ενώνονται και γίνονται ένα. Αυτός είναι ο καρπός της φιλοσοφίας. Σύμφωνα με τους δύο τελευταίους στίχους, τον 70^ο και τον 71^ο, των Χρυσών Επών, ο άνθρωπος, αφού εγκαταλείψει το σώμα του, μεταβαίνει στον ελεύθερο αιθέρα, γίνεται αθάνατος, Θεός άμβροτος και δεν είναι πια θνητός βροτός.

Γιώργος Αθηναίος

ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ

A. ΗΘΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1-8

Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διάκεινται,
τίμα καὶ σέβου ὄρκον. ἔπειθ' ἥρωας ἀγαυούς
τούς τε καταχθόνιους σέβε δαίμονας ἔννομα ῥέζων
σοὺς τε γονεῖς τίμα τούς τ' ἄγχιστ' ἐγγεγαῶτας.
τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῦ φίλον ὅστις ἄριστος.
Πραέσι δ' εἶκε λόγιοι' ἔργοισι τ' ἐπωφελίμοισι.
μηδ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἀμαρτάδος εἵνεκα μικρῆς,
ἄφρα δύνῃ· δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.

Τους αθάνατους μεν πρώτα Θεούς [να τιμάς], όπως ο νόμος ορίζει, να τιμάς και να σέβεσαι τον ὄρκο. Έπειτα, τους ένδοξους ήρωες, και τους καταχθόνιους να σέβεσαι δαίμονες(*) τα νόμιμα κάνοντας, και τους γονεῖς σου να τιμάς και τους εξ αγχιστείας συγγενεῖς, από τους άλλους δε, να κάνεις φίλο, στην αρετή ὅποιον είναι ἄριστος. Της πραότητας να προτιμάς τα λόγια και τα έργα τα επωφελή, ούτε να εχθρεύεσαι τον φίλο σου λόγω μικρῆς αστοχίας, εφόσον μπορείς, διότι η δύναμη στην ἀνάγκη κοντά κατοικεί.

9-12

Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι, κρατεῖν δ' εἰθίζεο τῶνδε·
γαστροῦ μὲν πρῶτιστα καὶ ὕπνου λαγνεῖς τε
καὶ θυμοῦ. πρήξις δ' αἰσχροῦ ποτε μήτε μετ' ἄλλου
μήτ' ἰδίῃ· πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.

Αυτά μεν, έτσι να τα ξέρεις, να κυριαρχεῖς δε συνήθισε στα παρακάτω: Στο στομάχι μεν πρῶτιστα και στον ύπνο και στη λαγνεῖα και στο θυμό. Μην πράξεις δε κάτι αισχροῦ ποτέ ούτε με ἄλλον ούτε μόνος σου. Απ' ὅλους δε περισσότερο να ντρέπεσαι τον εαυτό σου.

13-16

Εἶτα δικαιοσύνην ἀσκεῖν ἔργῳ τε λόγῳ τε,
μηδ' ἀλογίστως σαυτόν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔθιζε,
ἀλλὰ γνῶθι μὲν, ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασιν,
χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φιλεῖ, ἄλλοτ' ὀλέσθαι.

Έπειτα την δικαιοσύνη να ασκεῖς και με έργα και με λόγια, να μην είσαι ασυλλόγιστος για ούτε ένα εθισμό, αλλά να γνωρίζεις μεν, ὅτι το να πεθάνουν είναι πεπρωμένο ὅλων, τα χρήματα δε, ἄλλοτε μεν να τ' αποκτάς είναι αρεστό, ἄλλοτε να τα χάνεις.

17-20

Όσα δὲ δαιμονίαισι τύχαις βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσιν,
ἦν ἂν μοῖραν ἔχῃς, ταύτην φέρε μῆδ' ἀγανάκτει.
ἰᾶσθαι δὲ πρέπει καθ' ὅσον δύνῃ, ὥδε δὲ φράζευ·
οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τούτων πολὺ μοῖρα δίδωσιν.

Από όσα δε από δαιμονιακή(**) τύχη οι θνητοί βάσανα έχουν, όποιο μερίδιο έχεις [από τα βάσανα], να το υποφέρεις χωρίς να αγανακτεῖς, να θεραπεύεις δε πρέπει [από τα βάσανα] όσα μπορείς, τούτο δε σκέψου: Σε όλους στους αγαθούς από αυτά [τα βάσανα] μεγάλο μερίδιο δεν δίνουν [οι Θεοί]

21-26

Πολλοὶ δ' ἀνθρώποισι λόγοι δειλοὶ τε καὶ ἐσθλοὶ
προσπίπτουσ', ὧν μῆτ' ἐκπλήσσειο μῆτ' ἄρ' ἐάσης
εἴργεσθαι σαυτόν. ψεῦδος δ' ἦν πέρ τι λέγεται,
πράως εἶχ'. ὁ δὲ τοι ἐρέω, ἐπὶ παντὶ τελείσθω·
μηδεὶς μῆτε λόγῳ σε παρείπημι μῆτε τι ἔργῳ
πρῆξαι μῆδ' εἰπεῖν, ὅ τί τοι μὴ βέλτερόν ἐστιν.

Πολλά δε στους ανθρώπους λόγια και δειλά [ανάξια] και καλά φτάνουν, για τα οποία ούτε να εκπλήσσειται, ούτε να τα απορρίπτει να επιτρέπεις στον εαυτό σου. Ψέματα δε αν για κάτι λέγεται, πράος να είσαι. Ό,τι δε, θα σου πω, για όλα να το κάνεις: Κανείς ούτε με λόγια να σε απατήσει [παραπλανήσει] ούτε με κάποιο έργο, για να πράξεις ή να πεις, ο,τιδήποτε δεν είναι καλύτερο για σένα.

27-31

Βουλευού δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται·
δειλοῦ τοι πράσσειν τε λέγειν τ' ἀνόητα πρὸς ἀνδρός.
ἀλλὰ τὰδ' ἐκτελέειν, ἅ σε μὴ μετέπειτ' ἀνιῆσει.
Πρᾶσσε δὲ μῆδὲ ἐν ὧν μὴ ἐπίστασαι, ἀλλὰ διδάσκειν
ὅσσα χρεῶν, καὶ τερπνότατον βίον ὥδε διάξεις.

Να σκέπτεσαι δε πριν από κάθε έργο, για να μη κάνεις ανόητες πράξεις, δειλού ανθρώπου ίδιον είναι να κάνει και να λέει ανοησίες, αλλ' αυτά να εκτελείς, τα οποία μετέπειτα δεν θα σε στεναχωρήσουν. Να μην κάνεις τίποτε, από 'κείνα που δεν γνωρίζεις, αλλά να διδάσκεσαι όσα υπολείπεσαι και ευχάριστη ζωή με αυτόν τον τρόπο θα περάσεις.

32-39

Οὐ δ' ὑγιείης τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρῆ,
ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον καὶ σίτου γυμνασίῳ τε
ποιεῖσθαι. μέτρον δὲ λέγω τόδ', ὃ μὴ σ' ἀνιῆσει.
Εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον ἄθρουπτον
καὶ πεφύλαξο τοιαῦτα ποιεῖν, ὅπόσα φθόνον ἴσχει.
μὴ δαπανᾶν παρὰ καιρὸν ὅποια καλῶν ἀδαήμων

**μηδ' ἀνελεύθερος ἴσθι. μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
πραῶσσε δὲ ταῦθ', ἄ σε μὴ βλάψει, λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου.**

Ούτε, την υγεία για το σώμα σου να αμελείς πρέπει,
αλλά, και ποτό με μέτρο και φαγητό και γυμναστική
να κάνεις, ως μέτρο δε λέω εκείνο, το οποίο δεν θα σε στεναχωρήσει.
Συνήθιζε δε, να έχεις δίαιτα [διατροφή] καθαρή και λιτή
και φυλάξου κάνοντας αυτά, από όσα φθόνο επισύρουν,
μη δαπανώντας άκαιρα όποια από τα καλά, όπως οι αδαείς,
ούτε να στερείσαι, γιατί το μέτρο σε όλα, είναι το άριστο [το καλύτερο].
Να κάνεις δε, αυτά τα οποία δεν θα σε βλάψουν, να σκέπτεσαι δε πριν πράξεις.

40-44

**Μὴ δ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
«πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;»
ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι καὶ μετέπειτα
δειλά μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσει, χρηστὰ δὲ τέρπει.**

Ούτε δε ύπνο απαλό στα μάτια σου να επιτρέπεις,
πριν τις ημερήσιες πράξεις τρεις φορές εξετάσεις:
«Που ξέφυγα; Τι δε έκανα; Τι από όσα μου έπρεπαν δεν έκανα;»
αρχίζοντας δε από το πρώτο να επεκτείνεσαι και στα μετέπειτα,
για τα δειλά μεν που έπραξες να επιπλήττεσαι, για τα χρηστά να ευχαριστιέσαι.

45-49

**Ταῦτα πόνει, ταῦτ' ἐκμελέτα, τούτων χρὴ ἐρᾶν σε·
ταῦτά σε τῆς θεῆς Ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει
ναὶ μὰ τὸν ἀμετέροι ψυχᾶι παραδόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀενάου φύσεως. ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον
θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. τούτων δὲ κρατήσας**

Αυτά να προσπαθείς, αυτά να μελετάς, αυτά πρέπει ν' αγαπάς,
αυτά εσένα της θείας Αρετής στα ίχνη θα σε βάλουν
ναι μα τον στις δικές μας ψυχές παραδώσαντα την Τετρακτύνα
πηγή της αέναης φύσης! Αλλά άρχισε το έργο σου
από τους θεούς ενισχυόμενος, να το κάνεις. **Αυτά δε τηρώντας**

B. ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

49-60

θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. τούτων δὲ κρατήσας
γνώσεται ἀθανάτων τε θεῶν θνητῶν τ' ἀνθρώπων
σύστασιν, ἢ τε ἕκαστα διέρχεται, ἢ τε κρατεῖται,
γνώσῃ δ', ἢ θέμις ἐστί, φύσιν περὶ παντὸς ὁμοίην,
ὥστε σε μήτε ἄελπτ' ἐλπίζειν μήτε τι λήθειν.
γνώσῃ δ' ἀνθρώπους ἀυθαίρετα πῆματ' ἔχοντας
τλήμονας, οἷτ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὔτ' ἐσορῶσιν
οὔτε κλύουσι, λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνιαῖσιν.
τοίη μοῖρ' αὐτῶν βλάπτει φρένας· ὡς δὲ κύλινδροι
ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται ἀπείρονα πῆματ' ἔχοντες.
λυγρὰ γὰρ συνοπαδὸς Ἴρις βλάπτουσα λέληθεν
σύμφυτος, ἦν οὐ δεῖ προάγειν, εἶκοντα δὲ φεύγειν.

από τους θεούς ενισχυόμενος, να το κάνεις. Αυτά δε τηρώντας
θα γνωρίσεις και των αθανάτων θεών και των θνητών ανθρώπων
την σύσταση κι αν το κάθε τι παρέρχεται, και αν διατηρείται,
θα γνωρίσεις δε, εάν είναι θεμιτό, ότι η φύση όλων είναι η ίδια,
ώστε εσύ μήτε ανέλπιστα να ελπίζεις, μήτε κάτι να σου ξεφύγει.
Θα γνωρίσεις δε ανθρώπους, από συμφορές που ίδιοι προκάλεσαν,
ταλαίπωρους, οι οποίοι ενώ τα αγαθά είναι κοντά τους, ούτε τα βλέπουν,
ούτε τ' ακούν, τη λύση δε για τα κακά λίγοι την γνωρίζουν.
Αυτή η μοίρα αυτών [των ανθρώπων] βλάπτει το μυαλό. Σαν κύλινδροι δε,
εδώ κι εκεί περιφέρονται ατελείωτες συμφορές έχοντας,
γιατί ενώ είναι μια ολέθρια συνοδός η Ἴριδα που τους βλάπτει, ξεχνούν
πως είναι κολλημένη δίπλα τους και δεν πρόπει να προάγεται, αλλά να αποφεύγεται.

61-64

Ζεῦ πάτερ, ἢ πολλῶν κε κακῶν λύσειας ἅπαντας,
εἰ πᾶσιν δείξαις, οἷω τῶι δαίμονι χρῶνται.
Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστί βροτοῖσιν,
οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

Ζεύ Πατέρα, από πολλά και κακά μπορείς ν' απαλλάξεις άπαντες,
εάν σε όλους δείξεις πώς τον δαίμονα(***) να χρησιμοποιούν.
Αλλά εσύ έχε θάρρος, επειδή θείο γένος βρίσκεται μέσα στους θνητούς,
στους οποίους η ιερή αποκαλύπτουσα φύση δείχνει το κάθε τι.

65-71

Ὦν εἴ σοί τι μέτεστι, κρατήσεις ὧν σε κελεύω
ἐξακέσας, ψυχὴν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σαώσεις.
ἄλλ' εἴργου βρωτῶν ὧν εἶπομεν ἔν τε καθαρμοῖς
ἔν τε Λύσει ψυχῆς, κρίνων καὶ φράζευ ἕκαστα

ήνίοχον γνώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην.
ἦν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθεις,
ἔσσειαι ἀθάνατος, θεός ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός.

Σ' αυτά εάν εσύ έχεις κάποια συμμετοχή τηρώντας αυτά που σε διατάσσω, εξαγνίζοντας δε την ψυχή [σου] από τους πόνους αυτούς, θα την σώσεις. Αλλά από τα έργα των θνητών για τα οποία μιλήσαμε και για την κάθαρση και για την λύτρωση της ψυχής, κρίνοντας και σκεπτόμενος το κάθε τι, ηνίοχο την γνώμη να τοποθετήσεις, που από πάνω έρχεται και είναι άριστη. Όταν δε εγκαταλείποντας το σώμα, σε αιθέρα ελεύθερον θα έλθεις, θα είσαι αθάνατος, θεός άφθαρτος, όχι πια θνητός.

Σημειώσεις

(*) «τους καταχθόνιους δαίμονες»: τους υποχθόνιους Θεούς, ή τους αγαπημένους διδασκάλους της σχολής που έχουν πεθάνει κλπ.

(**) «δαιμονιακή»: Θεϊκή.

(***) «τον δαίμονα»: ο δαίμων < δαήμων = γνωρίζων, το πνεύμα, το ανώτερο μέσα μας, το θεϊκό, (παρέβαλε, Το «δαιμόνιο» του Σωκράτη).